

Adunarea generală

Distrib.: generală
10 aprilie 2019

Originalul: Limba engleză
Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

Consiliul pentru Drepturile Omului

Cea de-a 41-a sesiune

24 iunie–12 iulie 2019

Punctul 3 de pe ordinea de zi

**Promovarea și protejarea tuturor drepturilor omului, civile,
politice, economice, sociale și culturale,
inclusiv a dreptului la dezvoltare**

Dreptul la educație: punerea în aplicare a dreptului la educație și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4, în contextul creșterii importanței actorilor privați din domeniul educației

Raportul Raportorului special privind dreptul la educație*

Rezumat

Secretariatul are onoarea de a transmite Consiliului pentru Drepturile Omului raportul Raportorului special privind dreptul la educație, elaborat în conformitate cu Rezoluțiile 8/4, 35/2 și 38/9 ale Consiliului.

În raport, Raportorul special examinează punerea în aplicare a dreptului la educație și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 în contextul creșterii importanței actorilor privați din domeniul educației.

Raportorul prezintă Consiliului pentru Drepturile Omului și statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite Principiile de la Abidjan privind obligațiile statelor în domeniul drepturilor omului de a asigura un învățământ public și de a reglementa implicarea actorilor privați în domeniul educației și recomandă implementarea deplină a acestora.

Reamintește faptul că legislația internațională în materia drepturilor omului impune statelor să asigure un învățământ public gratuit și de calitate. În funcție de natura și obiectivele acestora, actorii privați pot contribui la realizarea dreptului la educație și pot oferi forme alternative de învățământ, favorizând astfel, de exemplu, respectarea diversității culturale. Cu toate acestea, subfinanțarea persistentă a învățământului public și dezvoltarea rapidă și nereglementată a participării la sistemul de învățământ a actorilor privați, în special a celor cu scop lucrativ, amenință punerea în aplicare a dreptului la educație pentru toți și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4.

Raportul conține observații și recomandări cu privire la obligația statelor de a finanța și asigura un învățământ de stat și oferă sugestii și soluții concrete. Acesta se bazează pe Principiile de la Abidjan, în special în ceea ce privește obligația de a reglementa participarea

* Anexa se reproduce ca atare, doar în limba originală (engleză).
GE.19-06064(E)

actorilor privați în domeniul educației, parteneriatele public-privat și rolul donatorilor și al societății civile.

I. Introducere

1. Prezentul raport este prezentat în conformitate cu Rezoluțiile 8/4, 35/2 și 38/9 ale Consiliului pentru Drepturile Omului. În acesta, raportorul special privind dreptul la educație examinează punerea în aplicare a dreptului la educație și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 în contextul creșterii importanței actorilor privați din domeniul educației.
2. Raportorul special a ales acest subiect pentru a-și exprima îngrijorarea cu privire la subfinanțarea persistentă a învățământului public și dezvoltarea rapidă a participării la sistemul de învățământ a actorilor privați, în special a celor cu scop lucrativ, care amenință punerea în aplicare a dreptului la educație pentru toți și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4. Raportorul continuă reflecțiile predecesorului său asupra acestui subiect, examinând aspecte legate de implementarea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 și soluțiile avute în vedere.
3. Raportorul atrage atenția Consiliului pentru Drepturile Omului și statelor membre asupra Principiilor de la Abidjan privind obligațiile statelor în domeniul drepturilor omului, de a asigura un învățământ public și de a reglementa implicarea sectorului privat în domeniul educației, care au fost adoptate în februarie 2019. Aceste principii contribuie la consolidarea normelor și jurisprudenței privind dreptul la educație și constituie un instrument de referință inovator, care le permite statelor și altor părți interesate să analizeze soluțiile concrete pentru punerea în aplicare a acestui drept, într-un context în schimbare.

II. Obiectivul de dezvoltare durabilă 4 și dreptul la educație

4. În cadrul Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă, Agenda pentru educație 2030 contribuie la promovarea deplinei realizări a dreptului la educație, întrucât milioane de persoane sunt private în continuare de dreptul la educație și cele mai grave forme de discriminare încă afectează persoanele și comunitățile marginalizate. Pe lângă Obiectivul de dezvoltare durabilă 4, care urmărește asigurarea unei educații favorabile incluziunii, echitabile și de calitate, precum și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții pentru toți, statele au adoptat Cadrul de acțiune pentru educație 2030, care detaliază punerea sa în aplicare.¹
5. Raportorul special reamintește importanța punerii în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 în conformitate cu drepturile omului, care nu este doar o obligație a statului, ci este de asemenea esențială pentru combaterea eficientă a inegalităților din domeniul educației, pentru a garanta o educație de calitate și accesul la aceasta, precum și pentru a asigura angajarea răspunderii. În Rezoluția 38/9, Consiliul pentru Drepturile Omului a conexas obligațiile statelor în ceea ce privește dreptul la educație cu angajamentele politice asumate de acestea în cadrul Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă și, mai precis, de Obiectivul de dezvoltare durabilă 4.² Adunarea Generală însăși a subliniat că Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă trebuie să fie pusă în aplicare într-un mod care să respecte drepturile și obligațiile statelor prevăzute de dreptul internațional.³ Numeroase părți interesate au adoptat, de asemenea, această abordare, în special organele înființate în temeiul tratatelor privind drepturile omului (a se vedea, de exemplu, CRC/C/COD/CO/3-5 și CEDAW/C/NER/CO/3-4), precum și Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), care a recunoscut Convenția privind lupta împotriva discriminării în

¹ A se vedea *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4* (Educație 2030: Declarația de la Incheon și Cadrul de acțiune pentru punerea în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4) (2015).

² A se vedea punctul 2 literele a) și e) și punctele 3 și 8.

³ A se vedea Rezoluția 70/1 a Adunării Generale, punctul 18.

domeniul învățământului ca fiind piatra de temelie a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 și a ținutelor legate de educație aferente celorlalte obiective de dezvoltare durabilă.

6. Educația este un drept al omului recunoscut legal de către state în numeroase tratate privind drepturile omului și în constituțiile naționale. Obiectivele politice stabilite în cadrul Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 ar trebui considerate drept mijloace de punere în aplicare a acestui drept: „Faptul că angajamentele asumate de state în favoarea educației implică două componente, una politică și alta juridică, nu înseamnă că măsurile adoptate pentru a respecta obligația realizării oricăreia dintre acestea se exclud reciproc”. Mai degrabă, aceste angajamente sunt interdependente și se completează, impunându-le statelor să se asigure că eforturile depuse pentru realizarea ODD 4 privind educația din cadrul Agendei 2030 și, în general, a Agendei 2030 [pentru dezvoltare durabilă] sunt conforme cu drepturile omului.”⁴

7. O condiție esențială pentru realizarea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 este ca statele să aloce toate resursele de care dispun pentru asigurarea unui învățământ public gratuit și de calitate pentru toți, în conformitate cu legislația internațională în materia drepturilor omului. Raportorul special este preocupat de faptul că, deocamdată, în urma examinării legislațiilor naționale, efectuată în cadrul punerii în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4, s-a constatat că majoritatea țărilor nu îndeplinesc cerințele legislației privind învățământul gratuit și obligatoriu.⁵ De asemenea, reamintește că alfabetizarea trebuie să fie universal accesibilă și disponibilă gratuit.

III. Punerea în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 și realizarea dreptului la educație în contextul creșterii importanței actorilor privați din domeniul educației

8. În ultimele două decenii, s-a constatat o creștere semnificativă a rolului și a implicării actorilor privați în învățământul primar și secundar. Aceste schimbări au determinat o transformare rapidă a sistemelor de învățământ, inclusiv a sistemelor fragile din țările în curs de dezvoltare. Este important să se sublinieze amploarea schimbărilor în discuție și impactul acestora asupra punerii în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 și a dreptului la educație.

9. În Raportul mondial de monitorizare a educației pentru 2017-2018, se estimează că, până în 2021, unul din patru elevi de școală primară din Africa subsahariană va merge la o școală privată.⁶ Un bun exemplu al amplitudinii acestei tendințe este Kenya, unde, potrivit statisticilor oficiale, numărul școlilor private a crescut cu 2216%, de la 385 în 1998 la 8917 în 2013. În aceeași perioadă, numărul școlilor primare publice din Kenya a crescut cu 24,9%, de la 16 971 în 1998 la 21 205 în 2013. Proporția de școli private a crescut de 15 ori în doar 15 ani, de la 2% în 1998 la 30% în 2013.⁷ Această creștere dramatică a stârnit îngrijorarea organelor înființate în temeiul tratatelor privind drepturile omului. De exemplu, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale și-a exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că „deficiențele din sistemul de învățământ public au dus la proliferarea așa-numitelor «școli private cu costuri reduse», ceea ce a determinat o segregare sau o discriminare în ceea ce privește accesul la educație, în special pentru copiii dezavantajați și marginalizați” (E/C.12/KEN/CO/2-5, pct. 57).⁸

10. În mod similar, potrivit statisticilor oficiale ale guvernului, în Maroc, procentul înscrierii la școli private din învățământ primar a crescut, în mai puțin de 15 ani, de la 4% în

⁴ A se vedea UNESCO și Right to Education Initiative (Inițiativa privind dreptul la educație), *Right to Education Handbook (Manualul privind dreptul la educație)* (2019), p. 163.

⁵ UNESCO, „Operationalizing Sustainable Development Goal 4: a review of national legislations on the right to education” (Operaționalizarea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4: o analiză a legislațiilor naționale privind dreptul la educație) (2017), p. 8.

⁶ UNESCO, *Global Education Monitoring Report 2017/18*, p. 47.

⁷ Biroul Național de Statistică din Kenya, studii privind situația economică 2002–2014, disponibile la adresa <https://www.knbs.or.ke/publications/>.

⁸ A se vedea și CRC/C/KEN/CO/3-5, pct. 57-58.

1999 la 14% în 2013.⁹ O coaliție de organizații a calculat că, fără a lua în considerare accelerarea creșterii ponderii învățământului privat începând din 2005, dacă numărul școlilor private continuă să crească după 2013 în același ritm ca în perioada 2000-2013, proporția elevilor de școală primară din sectorul privat ar putea atinge 30% până în 2023, 52% până în 2030 și 97% până în 2038. Ca răspuns, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale și-a exprimat îngrijorarea „cu privire la amploarea învățământului privat, care ar putea duce la o formă de segregare, prin rezervarea unei educații de bună calitate doar celor care pot plăti pentru un învățământ privat de elită”. Acesta a solicitat Marocului „să se asigure că sporirea semnificativă a ponderii învățământului privat nu generează inegalități tot mai mari în ceea ce privește accesul la o educație de bună calitate” (E/C.12/MAR/CO/4, pct. 47–48).

11. În Statele Unite ale Americii, școlile de tip „charter” (*charter schools*) sunt finanțate din fonduri publice, dar sunt administrate de sectorul privat. Acestea sunt autorizate să funcționeze pe baza unei carte sau a unui contract încheiat cu statul în care se află. Frecventarea acestor școli este gratuită și sunt considerate ca făcând parte din sistemul de învățământ de stat, deși se susține că, deseori, acestea sunt scutite de respectarea anumitor reglementări publice.¹⁰ Proporția școlilor publice care au devenit școli de tip charter a crescut de la 2 la 7% în perioada 2000-2015, și, în unele districte, la aceste școli se înscriu până la 93% din elevii din învățământul primar și secundar.¹¹

12. Creșterea importanței rolului asumat de actorii privați în toate țările, atât în cele cu venituri mici sau medii, cât și în cele bogate, a determinat schimbări profunde, fără precedent, în structura sistemelor de învățământ. Aceste schimbări se află la originea fenomenului privatizării educației și a sistemului de învățământ. Dacă nu sunt reglementate, astfel de transformări rapide ar putea afecta numeroase componente ale dreptului la educație și ale Obiectivului de dezvoltare durabilă 4. De exemplu, există riscul ca o creștere semnificativă a numărului de furnizori privați care percep taxe de școlarizare să pună în pericol obligația și obiectivul de a oferi un învățământ primar și secundar „gratuit”, „echitabil” și de calitate, precum și egalitatea de șanse între fete și băieți. Într-o serie de rapoarte ale Organizației Națiunilor Unite, rezoluții referitoare la dreptul la educație ale Consiliului pentru Drepturile Omului, recomandări ale organelor înființate în temeiul tratatelor și observații ale Comisiei Africane pentru Drepturile Omului și ale Popoarelor, a fost exprimată îngrijorarea cu privire la impactul creșterii rapide a numărului de școli private asupra conținutului educațional, a calității învățământului, a segregării și a inegalităților sociale.¹²

13. Oferta furnizorilor din sistemul de învățământ privat este foarte variată și serviciile educative „pot fi oferite de instituții cu scop lucrativ sau caritabile, contra unei taxe sau gratuit, pot fi gestionate de companii și antreprenori sau de comunități și organizații neguvernamentale, formale sau informale, susținute de stat sau complet independente”.¹³

⁹ A se vedea Coalition Marocaine pour l'Education Pour Tous (Coaliția marocană pentru sprijinirea educației pentru toți) și altele, raport prezentat grupului de lucru din sesiunea pentru cea de-a cincizecea sesiune a Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale, pct. 11.

¹⁰ A se vedea Kevin Murray și alții, „At what cost? The charter school model and the human right to education” (Cu ce preț? Modelul școlii de tip charter și dreptul omului la educație” (noiembrie 2014), p. 6. A se vedea, de asemenea, Antoni Verger, Mauro Moschetti și Clara Fontdevila, „Unpacking PPPs' effects on education: what research on vouchers, charters and subsidies tells us” (Analiza efectelor parteneriatelor public-privat asupra educației: ce arată cercetările privind sistemul de vouchere pentru educație, cartele și subvențiile), lucrare care urma să fie publicată în 2019 și care poate fi consultată la adresa www.abidjanprinciples.org/en/background/overview.

¹¹ A se vedea National Alliance for Public Charter Schools (Alianța Națională pentru Școlile Publice de Tip Charter), „A growing movement: America's largest public charter school communities” (O mișcare în dezvoltare: Cele mai mari comunități de școli publice de tip charter din America” (octombrie 2017).

¹² A se vedea, de exemplu, A/69/402, A/HRC/29/30 și A/70/342. A se vedea, de asemenea, declarațiile organismelor pentru drepturile omului cu privire la actorii privați din învățământ, disponibile la adresa www.gi-escr.org/concluding-observations-private-education.

¹³ Sylvain Aubry și Zizopho Zondani, „Learning the lesson: why the EU should defend an alternative model to the privatisation of education” (Să ne învățăm lecția: De ce ar trebui ca Uniunea Europeană să apere un model alternativ la privatizarea educației), *Progressive Lab for Sustainable Development*:

Printre tipurile de actori privați din învățământ se numără școlile private cu taxe de școlarizare mari, instituțiile de învățământ cu scop lucrativ care percep taxe reduse și care vizează gospodăriile sărace, lanțurile de școli private cu scop lucrativ, școlile comunitare și cu caracter confesional și școlile de tip charter.¹⁴ În cadrul unui proiect de document strategic privind participarea sectorului privat pentru perioada 2019-2022, Parteneriatul Global pentru Educație (Global Partnership for Education) face o distincție între instituțiile de învățământ cu scop lucrativ și cele fără scop lucrativ. Instituțiile de învățământ cu scop lucrativ pot fi operatori din cadrul unei rețele, care sunt deținuți majoritar la nivel internațional sau național, sau pot fi deținute la nivel național, de un singur proprietar. Instituțiile de învățământ fără scop lucrativ includ școlile conduse de organizații neguvernamentale (ONG-uri) și școlile cu caracter confesional. Fiecare dintre aceste tipuri se împarte în instituții care percep taxe și instituții care nu percep taxe (în general, instituțiile cu scop lucrativ își desfășoară activitatea în cadrul unui acord de parteneriat public-privat).

14. Cei care au încercat să identifice aspectele cele mai problematice ale implicării actorilor privați în domeniul educației s-au concentrat în special asupra distincției dintre instituțiile cu scop lucrativ și cele fără scop lucrativ. Cu toate acestea, linia dintre cele două este subțire. De exemplu, o organizație înregistrată ca fiind non-profit poate să plătească un salariu uriaș fondatorului sau directorului acesteia. Au existat cazuri în care instituții de învățământ cu scop lucrativ au încercat să eludeze legislația care limitează sau interzice profiturile, înregistrându-se ca fiind fără scop lucrativ, dar închiriind terenuri sau materiale, sau cumpărând servicii de la o altă entitate cu scop lucrativ. De asemenea, au existat dezbateri privind problema stabilirii momentului în care se poate considera că o școală realizează profituri, în comparație cu o școală care urmărește realizarea de profituri (dar nu le-a obținut încă) sau cu privire la ceea ce constituie profit, adică înainte sau după anumite forme de investiții. În aceeași ordine de idei, o organizație mică, care își desfășoară activitatea într-un cadru informal, poate fi înregistrată oficial ca având scop lucrativ, întrucât acesta este singurul statut care i se poate atribui, dar poate fi gestionată, de exemplu, de către și în folosul unei comunități, fără a obține, în realitate, niciun profit.

15. Obținerea de profituri în domeniul educației ridică probleme din perspectiva realizării dreptului la educație și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4. O instituție de învățământ cu scop lucrativ poate încerca să maximizeze profiturile, solicitând taxe de școlarizare mari, sau să reducă costurile, prin reducerea celor mai costisitoare componente ale programei de învățământ, exmatriculând elevii care au nevoie cel mai mult de sprijin sau neasigurând o întreținere adecvată a sediului școlii. De exemplu, în cadrul unor studii realizate în Kenya s-a susținut că școlile administrate de prestatorul cu scop lucrativ Bridge International Academies dispun de o infrastructură cu o calitate atât de proastă încât se poate vorbi despre o încălcare a normelor de sănătate și de siguranță.¹⁵ S-a susținut că, atunci când Ministerul Educației din Uganda a decis să închidă școlile din rețeaua Bridge din țară, unul dintre motivele invocate a fost faptul că igiena și salubritatea precare puneau în pericol viața și siguranța elevilor.¹⁶

---

from Vision to Action (Laboratorul Progresist pentru Dezvoltare Durabilă: de la viziune la acțiune), Conny Reuter și Ernst Stetter, editori [Bruxelles, Foundation for European Progressive Studies (Fundația pentru Studii Europene Progresiste) și alții, 2017].

¹⁴ A se vedea David Archer, „Rights-based responses to non-state education provision: a tentative typology and some critical reflections” (Răspunsuri bazate pe drepturi la furnizarea de servicii educaționale de către actori non-statali: o tipologie „temporară” și unele reflecții critice) (Action Aid, 2016).

¹⁵ A se vedea plângerea adresată *Compliance Advisor Ombudsman* al Corporației Financiare Internaționale (International Finance Corporation - CFI) de către Centrul pentru Drepturile Omului din Africa de Est (2018), disponibilă la <http://eachrights.or.ke/wp-content/uploads/2018/04/CAO-Complaint-EACHRights-16-April-18-Public-1.pdf>.

¹⁶ A se vedea Global Initiative for Economic, Social and Cultural Rights (Inițiativa globală pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale), „Uganda to close the largest chain of commercial private schools over non-respect of basic education standards” (Uganda va închide cel mai mare lanț de școli private cu scop lucrativ, din cauza nerespectării standardelor educaționale de bază) (2016), articol care poate fi consultat la adresa www.gi-escri.org/latest-news/groundbreaking-news-uganda-to-close-the-the-largest-chain-of-commercial-private-schools-over-non-respect-of-basic-education-standards/.

16. O altă modalitate de a clasifica instituțiile private este de a stabili dacă au o natură sau o orientare comercială, adică dacă acestea transformă cursanții în consumatori și educația într-un bun de consum.¹⁷ În cadrul Apelului lansat în 2016 de Societatea Civilă Francofonă, împotriva comercializării educației [L'appel de la société civile francophone contre la marchandisation de l'éducation], acestea au fost definite ca fiind „instituții de învățământ al căror principal obiectiv (deși nu neapărat unic) este dezvoltarea comerțului cu servicii educaționale și protejarea propriului interes, în detrimentul interesului public”. Acestea consideră educația ca fiind o marfă, ceea ce se traduce prin dorința de a-și extinde activitățile și modelul intrând în competiție cu alte instituții, precum și de a-și crește cifra de afaceri sau profiturile.”¹⁸ În esență, instituțiile cu scop lucrativ sunt definite mai degrabă de interesul lor comercial și de finalitatea lor comercială decât de structura lor juridică formală. Acestea se disting de instituțiile care îndeplinesc o misiune de serviciu public, constatare care reflectă ideile din Comentariul general nr. 24 (1994) al Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale cu privire la obligațiile ce revin statelor în temeiul Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, în contextul activităților comerciale, care implică necesitatea ca statele să impună „obligații de serviciu public” prestatorilor privați de servicii esențiale (pct. 21).

17. Statele au folosit tot mai mult noțiunea de comercializare. În rezoluțiile 29/7, 32/22, 35/2 și 38/9 privind dreptul la educație, Consiliul pentru Drepturile Omului a solicitat statelor să remedieze orice efecte negative ale comercializării educației. În 2018, Parlamentul European a insistat asupra faptului că Uniunea Europeană și statele sale membre „nu trebuie să utilizeze asistența oficială pentru dezvoltare (AOD) pentru a sprijini instituțiile de învățământ private cu scop lucrativ, care nu respectă principiile și valorile Uniunii”.¹⁹ În Declarația de la Antananarivo din 2016, Organizația Internațională a Francofoniei [l'Organisation internationale de la Francophonie] și-a exprimat, de asemenea, îngrijorarea cu privire la dezvoltarea instituțiilor academice și educaționale cu scop comercial.²⁰ De asemenea, în Strategia educației, formării profesionale și integrării socio-profesionale în țările în curs de dezvoltare pentru perioada 2017-2021, Ministerul francez al Afacerilor Externe și Dezvoltării Internaționale s-a angajat să prevină riscul comercializării educației.²¹

18. Prin această abordare este mai ușor să se facă distincția între furnizorii privați de educație, care acordă prioritate propriilor interese și, astfel, ridică probleme speciale din perspectiva drepturilor omului, și alți actori privați care ar putea juca un rol foarte important în sprijinirea realizării dreptului la educație și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4.

19. În această privință, lanțurile de școli cu scop lucrativ sunt deosebit de îngrijorătoare. Academii Internaționale Bridge sunt un exemplu emblematic al acestei probleme. Este vorba despre un lanț comercial cu scop lucrativ, care include peste 500 de grădinițe și școli primare, care funcționează atât independent (în India, Kenya și Uganda), cât și în parteneriat cu guvernele (în Liberia și Nigeria). Acest lanț intenționează să își extindă activitatea la o scară fără precedent și să educe 10 milioane de copii în Africa și Asia.²² Compania primește finanțare atât din partea investitorilor privați, cât și din partea investitorilor publici, inclusiv din partea Corporației Financiare Internaționale (CFI) (International Finance Corporation - IFC), a Grupului CDC (CDC Group) [fosta Corporație pentru Dezvoltare a Commonwealth-

¹⁷ A se vedea *Education, Privatization and Social Justice: Case Studies from Africa, South Asia and South East Asia* (Educația, privatizarea și justiția socială: Studii de caz din Africa, Asia de Sud și Asia de Sud-Est), Ian Macpherson, Susan Robertson și Geoffrey Walford, editori, ch. 1 (Oxford, Symposium Books Limited, 2014).

¹⁸ Disponibil la <http://nevendezpasleducation.org/wp-content/uploads/2017/07/Appeal-eng.-against-commercialisation.pdf>.

¹⁹ A se vedea Rezoluția 2018/2081 (INI) a Parlamentului European referitoare la asistența pentru dezvoltare acordată de UE în domeniul educației (13 noiembrie 2018), punctul 12.

²⁰ A se vedea www.francophonie.org/IMG/pdf/som_xvi_decl_antananarivo_vf.pdf, pct. 39.

²¹ A se vedea www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/20170314_strategie_efi_2017-2021_mise_en_page_2_cle8c6f77.pdf, p. 17.

²² A se vedea „Zuckerberg-backed startup seeks to shake up African education” (Compania recent înființată, sprijinită de Zuckerberg, urmărește să schimbe radical învățământul african), Wall Street Journal (13 martie 2015), articol disponibil la www.wsj.com/articles/startup-aims-to-provide-a-bridge-to-education-1426275737.

ului (Commonwealth Development Corporation)], a Overseas Private Investment Corporation și, indirect, prin intermediul Băncii Europene de Investiții, printre altele.²³

20. Deși Academii Bridge susțin că sprijină realizarea Obiectivului de dezvoltare durabilă, potrivit unor surse, activitățile desfășurate de acestea în mai multe țări îi exclud pe cei săraci și marginalizați, nu respectă drepturile lucrătorilor, libertatea de exprimare, statul de drept și standardele minime în materie de educație și au un impact negativ asupra calității educației, echității și coeziunii sociale.²⁴ Într-o plângere înaintată *Compliance Advisor Ombudsman* al Corporației Financiare Internaționale (CFI), în care sunt denunțate investițiile CFI în compania Bridge, un grup de părinți și profesori din Kenya și-au exprimat îngrijorarea cu privire la calitatea foarte proastă a infrastructurii școlilor Bridge și a educației furnizate de acestea, precum și în ceea ce privește continuarea activității acestora, în ciuda încălcării reglementărilor statului și a nerespectării standardelor minime.²⁵ Guvernele, sindicatele, societatea civilă și diferitele organe înființate în temeiul tratatelor au subliniat în repetate rânduri aceste preocupări.²⁶ În cursul examinării situației din Kenya, Comisia Africană pentru Drepturile Omului și ale Popoarelor și-a exprimat îngrijorarea în ceea ce privește „lipsa monitorizării și reglementării eficiente a lanțurilor de școli private, cum ar fi Academii Internaționale Bridge, care se înregistrează ca instituții de învățământ care furnizează educație nonformală, deși acestea par să ofere o educație formală”.²⁷ Făcând referire la sprijinul financiar oferit de Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord școlilor precum Academii Bridge, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale și-a exprimat îngrijorarea cu privire la posibilitatea ca acest sprijin să fi contribuit la „subminarea calității învățământului public gratuit și la crearea unei segregări și a unei discriminări în rândul elevilor și studenților” (E/C.12/GBR/CO/6, pct. 14). Constatând deficiențele activităților companiei Bridge, Guvernele Kenyei și Ugandei au luat măsuri pentru a asigura respectarea legislației, inclusiv prin dispunerea închiderii școlilor care reprezintă un pericol pentru elevi și prin inițierea de proceduri penale împotriva companiei Bridge pentru infracțiunile săvârșite în această privință.²⁸

21. Lanțurile de școli cu scop lucrativ amenință astfel nu doar să afecteze realizarea dreptului la educație, ci și să compromită democrația, coeziunea socială și stabilitatea din țările în curs de dezvoltare (A se vedea A/HRC/29/30, pct. 39).

22. Pe lângă diversitatea tipurilor de școli private, în ultimul deceniu s-a înregistrat o tendință tot mai mare de dezvoltare a parteneriatelor public-privat în sectorul educației. Aceste parteneriate au, în general, trei forme: școlile de tip charter, voucherele pentru educație – care sunt subvenții pentru cursanții care aleg o anumită școală – și subvențiile pentru școlile private.²⁹

²³ Global Initiative for Economic, Social and Cultural Rights (Inițiativa globală pentru drepturile economice, sociale și culturale), lista investitorilor cunoscuți în Academii Internaționale Bridge (2018), care poate fi consultată la adresa www.gi-escr.org/publications/brief-on-bridge-international-academies-investors.

²⁴ A se vedea „Civil society call on investors to cease support to Bridge International Academies” (Societatea civilă solicită investitorilor să nu mai sprijine Academii Internaționale Bridge) (august 2017), document disponibil la adresa www.gi-escr.org/publications/august-2017-civil-society-call-on-investors-to-cess-support-to-bridge-international-academies.

²⁵ A se vedea www.cao-ombudsman.org/cases/case_detail.aspx?id=1272.

²⁶ A se vedea, de exemplu, www.newvision.co.ug/new_vision/news/1471272/enforcement-standard-operating-procedure-sop-private-schools-school-charges-uganda; www.unite4education.org/about/a-global-response-to-education-commercialisation/; www.gi-escr.org/publications/august-2017-civil-society-call-on-investors-to-cess-support-to-bridge-international-academies; și www.gi-escr.org/concluding-observations-private-education.

²⁷ „Concluding observations and recommendations on the 8th–11th periodic report of the Republic of Kenya, 2008–2014” (Observații și recomandări finale privind rapoartele periodice 8–11 ale Republicii Kenya, punctul 37).

²⁸ A se vedea <http://globalinitiative-escr.org/wp-content/uploads/2017/03/170323-Update-on-legal-cases-involving-BIA-Kenya-Uganda-Final-v5.pdf>.

²⁹ A se vedea Antoni Verger, Mauro Moschetti și Clara Fontdevila, „Unpacking PPPs’ effects on education: what research on vouchers, charters and subsidies tells us”.

23. Deși parteneriatele public-privat constituie o modalitate atractivă de finanțare a educației sau de îmbunătățire a guvernării în materie de educație, acestea ridică probleme majore în ceea ce privește realizarea drepturilor omului. În 2016, anunțul Guvernului Liberiei cu privire la planul de externalizare către Bridge International Academies a serviciilor oferite de grădinițele și școlile primare publice a stârnit proteste de amploare. Predecesorul raportorului special privind dreptul la educație a considerat că „asemenea aranjamente constituie o încălcare flagrantă a obligațiilor internaționale ale Liberiei în temeiul dreptului la educație și nu sunt justificate de nicio dispoziție a Constituției Liberiei”.³⁰ Planul guvernului a fost redus la un program-pilot de trei ani, la care au fost asociați furnizori privați suplimentari. În cadrul unei evaluări a programului, care compară școlile care își exercită activitatea în cadrul unui parteneriat public-privat cu școlile publice clasice, s-a arătat că parteneriatul public-privat nu era viabil din punct de vedere financiar. În cazul școlilor Bridge, acesta a dus la concedierea în masă a profesorilor, exmatricularea în masă a copiilor și cheltuirea unor sume mult mai mari de bani decât orice altă școală care a participat la programul-pilot, cu câștiguri limitate în ceea ce privește dobândirea de cunoștințe.³¹

24. Este important să se menționeze rolul ajutorului și al asistenței pentru dezvoltare în legătură cu această chestiune. Un factor determinant esențial pentru creșterea implicării actorilor privați în sectorul educației a fost sprijinul acordat de donatorii multilaterali și bilaterali diferitor forme de învățământ privat în țările în curs de dezvoltare. S-a constatat că, în ultimul deceniu, donatorii bilaterali, precum Regatul Unit și Statele Unite, precum și donatorii multilaterali precum Banca Mondială, printre alții,³² au finanțat, indirect sau direct, învățământul privat, ceea ce a stârnit, în unele cazuri, preocupări deosebite, în special din partea organelor înființate în temeiul tratatelor.³³

25. Raportorul special ia act cu îngrijorare de apariția mai multor surse de finanțare în domeniul educației, dintre care unele utilizează instrumente precum parteneriatul public-privat și datoria. Ea își exprimă îngrijorarea în special cu privire la faptul că Education Outcomes Fund acordă prioritate sprijinirii furnizorilor privați de educație din Africa și Orientul Mijlociu. Având în vedere riscurile pe care le implică privatizarea în ceea ce privește realizarea dreptului la educație, proliferarea masivă și necontrolată deja existentă a prestatorilor privați în numeroase țări în curs de dezvoltare și incapacitatea multor state de a le reglementa efectiv, o astfel de situație reprezintă un risc fără precedent pentru realizarea dreptului la educație și ar putea submina serios atingerea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4.³⁴

IV. Dezvoltarea cadrului normativ privind dreptul la educație în contextul privatizării în curs de desfășurare a învățământului

26. În lumina schimbărilor din domeniul educației, determinate în special de sporirea îngrijorătoare a implicării actorilor privați în educație și de repunerea în discuție a rolului

³⁰ Un expert în drepturile omului al ONU cere Liberiei să nu cedeze învățământul public unei companii private, www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=18506.

³¹ Mauricio Romero, Justin Sandefur și Wayne Aaron Sandholtz, „Can a public-private partnership improve Liberia’s schools?” (Poate un parteneriat public-privat să îmbunătățească școlile din Liberia?) (2017).

³² A se vedea, de exemplu, www.right-to-education.org/news/press-release-uk-fails-give-clear-response-yet-another-un-body-challenging-its-support; www.right-to-education.org/news/rte-supports-letter-calling-uk-government-halt-aid-funding-failing-private-schools-africa; și www.gi-escr.org/publications/brief-on-bridge-international-academies-investors.

³³ A se vedea, de exemplu, www.right-to-education.org/news/world-bank-accepts-complaint-its-investment-bridge-international-academies and E/C.12/GBR/CO/6, para. 14.

³⁴ A se vedea „A critical response from the Global Campaign for Education on the Education Outcomes Fund for Africa and Middle East” [Un răspuns critic din partea Global Campaign for Education (Campania Globală pentru Educație) cu privire la fondul *Education Outcomes Fund* pentru Africa și Orientul Mijlociu] (septembrie 2018), disponibil la adresa www.campaignforeducation.org/docs/statements/GCE_STATEMENT_ON_EDUCATION_OUTCOMES_FUND_FINAL.pdf?utm_medium=Board&utm_source=Statement&utm_campaign=EOF&utm_term=EOF;statement;GCE&utm_content=Link_070918.

jucat de stat, cadrul privind drepturile omului trebuie să ofere orientări precise. Acest lucru este necesar, atât pentru a garanta că drepturile omului rămân relevante într-un context în continuă schimbare, cât și pentru a evita ca schimbările nereglementate din domeniul educației să distrugă 50 de ani de progrese în ceea ce privește realizarea dreptului la educație, în special progresele realizate în ceea ce privește cel de-al doilea Obiectiv de dezvoltare al mileniului (ODM2) și Obiectivul de dezvoltare durabilă 4 (ODD4). Există riscul ca, dacă nu este ținută sub control, implicarea sporită a actorilor privați în educație „să aducă atingere universalității dreptului la educație, precum și principiilor fundamentale în domeniul drepturilor omului, prin agravarea marginalizării și excluziunii în domeniul educației și crearea de inegalități în societate” (A/69/402, pct. 41).

27. Astfel cum se prevede în tratatele internaționale, statele au recunoscut dreptul tuturor la o educație fără discriminare. Acestea s-au angajat să asigure tuturor, cât mai rapid posibil, accesul gratuit la învățământul primar, secundar și superior și să urmărească în mod activ dezvoltarea unei rețele de unități de învățământ la toate nivelurile. În plus, statele trebuie să respecte libertatea părinților de a alege pentru copiii lor alte instituții de învățământ decât cele înființate de autoritățile publice, care sunt conforme cu standardele minime stabilite de stat în domeniul educației, în conformitate cu dreptul internațional, și să asigure educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile convingeri. Acestea trebuie de asemenea să protejeze libertatea persoanelor fizice și a organismelor de a înființa și conduce astfel de instituții de învățământ.

28. Prin urmare, drepturile omului stabilesc un echilibru delicat între obligația statului de a furniza educație și libertatea de care beneficiază actorii privați în ceea ce privește realizarea dreptului la educație. Libertatea de a alege alte școli decât cele înființate de stat contribuie în special la garantarea faptului că educația nu devine un instrument de îndoctrinare în mâinile statelor și la asigurarea respectării diversității culturale și a drepturilor culturale în cadrul sistemului de învățământ. Atunci când au fost elaborate tratatele privind drepturile omului, intenția nu a fost de a proteja interesele comerciale din domeniul educației și nici de a oferi statelor un mijloc de a se sustrage de la responsabilitățile lor, prin punerea în aplicare a unor măsuri de austeritate și a unor politici neoliberale.

29. Cadrul drepturilor omului a fost protejat și îmbogățit tot mai mult în ultimele decenii, prin interpretarea acestuia de către instanțe și prin mecanismele pentru drepturile omului, care au permis clarificarea progresivă a exercițiului de stabilire a unui echilibru, menționat mai sus, și evidențierea obligației statelor de a-și proteja sistemele de învățământ împotriva comercializării. Organizația Națiunilor Unite și organele regionale înființate în temeiul tratatelor privind drepturile omului, precum și instanțele naționale și regionale, au abordat în repetate rânduri problema rolului actorilor privați în educație.³⁵ Acestea și-au exprimat îngrijorarea cu privire la comercializarea educației și au insistat asupra rolului crucial pe care îl au statele în realizarea dreptului la educație. În special, astfel cum a arătat Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, articolul 13 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale pornește de la ideea că statele sunt cele care își asumă în primul rând responsabilitatea de a oferi în mod direct servicii educaționale, în majoritatea cazurilor, și că acestea au obligația sporită de a asigura exercitarea dreptului la educație.³⁶ Comitetul pentru drepturile copilului a precizat că: „Statele trebuie să adopte măsuri specifice care să țină seama de implicarea sectorului privat în prestarea serviciilor, pentru a se asigura că drepturile enunțate în Convenție nu sunt compromise.”³⁷

³⁵ A se vedea www.gi-escr.org/concluding-observations-private-education și www.right-to-education.org/privatisation#section_view-default-5; și www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_Protocol_1_ENG.pdf.

³⁶ A se vedea Comentariul general nr. 13 (1999) privind dreptul la educație, punctul 48.

³⁷ A se vedea Comentariul general nr. 16 (2013) privind obligațiile statului în ceea ce privește impactul sectorului de afaceri asupra drepturilor copilului, punctul 34. A se vedea și Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 4 (2016) privind dreptul la educație incluzivă, punctul. 76; Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Comentariul general nr. 36 (2017) privind dreptul fetelor și femeilor la educație, punctul 38–39, și Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 24, punctul 22.

30. Există, de asemenea, o serie importantă de măsuri legislative naționale, care reglementează activitatea instituțiilor private de învățământ, al căror număr continuă să crească.³⁸

31. La rândul său, predecesorul Raportului special privind dreptul la educație a consacrat trei rapoarte, publicate în 2014 și 2015, problemei creșterii implicării actorilor privați în domeniul educației, exprimându-și îngrijorarea cu privire la situația existentă și avertizând că „s-ar putea să nu fie exagerată afirmația potrivit căreia învățământul privat ia locul învățământului public, în loc să îl completeze” (A/69/402, pct. 38). Plecând de la aceste rapoarte, începând din 2015, Consiliul pentru Drepturile Omului a solicitat în mod constant statelor să abordeze problema impactului actorilor privați în domeniul educației, prin adoptarea de rezoluții prin consens, susținute de un număr semnificativ de state din toate grupurile regionale, care să reflecte un acord amplu de opinii în această privință. În Rezoluția 29/7, Consiliul a solicitat statelor să instituie „un cadru de reglementare a activităților furnizorilor de servicii educaționale, care să se bazeze pe obligațiile internaționale privind drepturile omului și care să stabilească, printre altele, norme și standarde minime pentru înființarea și funcționarea instituțiilor de învățământ” și să sprijine „activitățile de cercetare și de creștere a gradului de conștientizare, pentru a înțelege mai bine efectele ample ale comercializării educației asupra exercitării dreptului la educație”, recunoscând „importanța semnificativă a investițiilor publice în educație, în limita resurselor (maxime) disponibile”. În Rezoluția 32/22, Consiliul a adăugat că respectivul cadru de reglementare ar trebui să se aplice furnizorilor de servicii educaționale „care acționează independent sau în parteneriat cu statele” și a solicitat statelor să remedieze „orice efect negativ al comercializării educației și să consolideze accesul victimelor încălcărilor dreptului la educație la căi de atac și reparații adecvate”. În plus, acesta a solicitat tuturor statelor să tragă la răspundere prestatorii de servicii educaționale „ale căror practici au un impact negativ asupra exercitării dreptului la educație”. În Rezoluțiile 35/2 și 38/9, Consiliul a folosit formulări similare, specificând, în Rezoluția 38/9, că respectivul cadru de reglementare ar trebui să se aplice tuturor prestatorilor de servicii educaționale.

32. Prin urmare, drepturile omului oferă un cadru solid de obligații juridice cu privire la rolul statelor și al actorilor privați, care trebuie să ghideze punerea în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4. Aplicarea dreptului la educație poate permite identificarea și prevenirea anumitor practici, cum ar fi înmulțirea lanțurilor de școli cu scop lucrativ, care pun serios în pericol drepturile omului și coeziunea socială, precum și, dacă este necesar, tragerea la răspundere a celor responsabili pentru astfel de practici. Alte situații necesită o evaluare atentă, iar cadrul drepturilor omului are anumite calități care îl fac un instrument deosebit de util pentru decidenții politici: este un cadru obligatoriu din punct de vedere juridic, aproape ratificat la scară globală, care oferă baza necesară pentru a purta discuții dincolo de pozițiile ideologice înrădăcinate și permite realizarea de evaluări cu gradul necesar de subtilitate, flexibilitate și pragmatism.

33. Dreptul la educație exclude fără echivoc două situații extreme: distrugerea învățământului public și invalidarea libertății de a alege și înființarea de instituții private de învățământ. Astfel de situații nu ar fi conforme cu standardele privind drepturile omului. Între aceste două extreme, există o gamă largă de situații posibile, în care pot exista actori privați și publici, care impun o evaluare atentă pentru a stabili modul în care poate fi realizat dreptul la educație.

³⁸ A se vedea proiectul „Dreptul la educație”, *National Legislation on Private Provision of Education (Legislația națională privind serviciile furnizate de instituțiile private de învățământ)* (martie 2016), lucrare disponibilă la adresa www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/RTE_National_Legislation_on_Private_Provision_of_Education_All_Regions_2016.pdf.

V. Principiile de la Abidjan: un instrument orientativ pentru punerea în aplicare a Obiectivelor de dezvoltare durabilă în conformitate cu obligația statelor de a oferi un învățământ public și de a reglementa implicarea actorilor privați în domeniul educației

34. La 13 februarie 2019, au fost adoptate Principiile de la Abidjan privind obligațiile statelor în domeniul drepturilor omului de a oferi un învățământ public și de a reglementa implicarea actorilor privați în domeniul educației, în urma unui amplu proces de consultare participativă și de elaborare, inițiat cu trei ani înainte. Acesta a implicat sute de părți interesate, inclusiv state, părinți și profesori, societatea civilă, sectorul privat și experți eminenți din diverse medii, inclusiv avocați specializați în drepturile omului, specialiști și profesioniști din domeniul educației, și comunitățile afectate din diferite regiuni geografice.³⁹ Raportorul special a participat la procesul de elaborare a Principiilor Abidjan de la bun început și până la adoptarea acestora. La data finalizării prezentului raport, Principiile de la Abidjan au fost semnate de 54 de experți din întreaga lume, dintre care majoritatea sunt femei și cetățeni ai țărilor aflate în partea de sud a globului.

35. Principiile de la Abidjan sunt rezultatul unei analize juridice riguroase, întemeiată pe literatura juridică și pe faptele constatate de cercetători universitari, practicieni și comunități. Acestea se bazează pe standarde internaționale, astfel cum sunt interpretate de instanțe și mecanismele pentru drepturile omului, și constituie un nou instrument important, pe care statele și alte părți interesate ar trebui să îl utilizeze pentru punerea în aplicare a dreptului la educație. Acestea cuprind 97 de principii directe, organizate în jurul a 10 principii fundamentale, enunțate în anexa la prezentul raport.⁴⁰ Toate principiile directe sunt importante și trebuie interpretate coroborat.

36. Raportorul special prezintă în continuare modul în care Principiile de la Abidjan se aplică în privința a patru subiecte deosebit de relevante în contextul actual și pentru realizarea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4.

A. Obligația statelor de a finanța și furniza un învățământ public

37. Problema stabilirii dacă statele au obligația de a oferi un învățământ public a fost îndelung dezbătută. Principiul director 29 prevede că: „Statele trebuie să respecte, să protejeze și să asigure exercitarea dreptului la educație publică gratuită și de calitate”.

38. Această poziție reflectă interpretarea oferită de mecanismele pentru drepturile omului în ultimele decenii. De exemplu, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale a recomandat Kenyei să „ia toate măsurile necesare pentru consolidarea sectorului învățământului public” (E/C.12/KEN/CO/2-5, pct. 58). Instanțele naționale și instanțele regionale pentru drepturile omului au adoptat în mod constant o poziție similară.⁴¹ Aceasta reflectă ceea ce pare a fi consensul la nivel internațional. Astfel cum s-a menționat mai sus, Consiliul pentru Drepturile Omului a adoptat în mod constant rezoluții care recunosc importanța semnificativă a investițiilor în învățământul public, în limita resurselor maxime disponibile. Dimensiunea publică este, de asemenea, esențială în ceea ce privește constatarea reiterată de către state în Declarația de la Incheon și în Cadrul de acțiune pentru punerea în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4, potrivit căreia „educația este un bun public”.

39. Această poziție este susținută de textul dispozițiilor legale relevante care se așteaptă ca statele să furnizeze un învățământ public și, prin urmare, le impun această obligație. De

³⁹ On the process leading to the adoption of the Abidjan Principles (Despre procesul care a dus la adoptarea Principiilor de la Abidjan), a se vedea www.abidjanprinciples.org/en/background/overview.

⁴⁰ A se vedea www.abidjanprinciples.org/en/principles/overview.

⁴¹ A se vedea, de exemplu, Statele Unite ale Americii, *Brown v. Board of Education of Topeka* (Brown împotriva Consiliului pentru educație din Topeka) (1954) 347 U.S. 483 at 493 (1954); Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen împotriva Danemarcei* (cererile nr. 5095/71, 5920/72, 5926/72), hotărârea din 7 decembrie 1976, pct. 52; și *Folgerø și alții împotriva Norvegiei* (cererea nr. 15472/02), hotărârea din 29 iunie 2007, pct. 84.

exemplu, din formularea „libertatea părinților de a alege pentru copiii lor alte instituții de învățământ decât cele înființate de autoritățile publice” reiese clar faptul că trebuie să existe și învățământ de stat, adică „instituții de învățământ înființate de autoritățile publice”. Dacă nu ar exista astfel de instituții, atunci învățământul privat nu ar mai fi o alegere a părinților, ci o necesitate.⁴²

40. Raportorul special menționează, de asemenea, că învățământul public este, în general, principala formă de furnizare a serviciilor educaționale în marea majoritate a statelor, fiind deseori protejat prin constituție.⁴³ În trecut, învățământul public a fost principalul mod prin care țările dezvoltate au atins un nivel de alfabetizare și de numeratie necesar pentru dezvoltarea unor economii moderne. Ar fi nedrept să nu li se asigure tuturor dreptul la un învățământ public de calitate.

41. Al doilea principiu director indică faptul că o instituție de învățământ este publică dacă îndeplinește următoarele trei criterii cumulative:

(a) este recunoscută de stat ca fiind o instituție de învățământ public;

(b) este controlată și administrată efectiv de un organ de stat sau de reprezentanți veritabili ai populației pe care o deservesc;

(c) nu se află în slujba niciunui interes comercial sau de exploatare, care subminează dreptul la educație al cursanților.

42. În lumina acestor criterii, calificativul de „învățământ public” ar putea fi aplicat unor forme noi de organizare colectivă a învățământului, în măsura în care statul să accepte acest lucru. De exemplu, formele tradiționale de școli comunitare, cum ar fi școlile *Harambee*, care au apărut în Kenya după decolonizare și care au fost, în cele din urmă, integrate în sistemul public de învățământ,⁴⁴ sau unele școli autohtone pot fi considerate școli publice. Aceste modele de școli trebuie totuși să fie „autentice”, în sensul că acestea nu trebuie să fie dominate de interese private sau să fie utilizate de stat ca o modalitate de a se sustrage de la responsabilitățile care îi revin.

43. Principiul director 29 specifică faptul că statele trebuie să ofere un învățământ public gratuit „de cea mai bună calitate realizabilă [...] cât mai eficient și cât mai rapid posibil, folosind la maximum resursele de care dispun”. Aceasta înseamnă că realizarea dreptului la un învățământ public presupune un efort constant de îmbunătățire a acestuia și de identificare a celei mai bune abordări. Guvernanța în materie de educație este o artă care trebuie celebrată ca atare.

44. Principiul director 42 reamintește că „statele au obligația imediată de a lua toate măsurile pentru a aborda guvernanta inefficientă, lipsa de transparență, lipsa asumării răspunderii sau corupția care ar putea afecta furnizarea unui învățământ public de calitate”. Având în vedere numărul de instrumente disponibile pentru a permite respectarea acestui principiu director, incapacitatea sistemului public de învățământ nu este o scuză acceptabilă pentru privatizarea învățământului, care ar împiedica realizarea dreptului la educație. În conformitate cu Principiul director 44, trebuie să se facă distincție între lipsa voinței statelor și lipsa capacității acestora.

45. Pentru ca învățământul public să fie eficient, este necesar ca acesta să fie finanțat în mod adecvat. Statele trebuie să acorde prioritate alocării maximului de resurse de care dispun pentru furnizarea unui învățământ public gratuit și de cea mai bună calitate (Principiul director 34). Este important de precizat că aceste resurse includ resurse financiare și non-financiare, precum și resurse interne, care trebuie să fie folosite cu prioritate, precum și

⁴² Jacqueline Mowbray, „Is there a right to public education?” (Există un drept la învățământ public?), articol care urmează să fie publicat și poate fi consultat la adresa www.abidjanprinciples.org/en/background/overview.

⁴³ The Law Library of Congress (Biblioteca de drept a Congresului Statelor Unite), „Constitutional right to an education in selected countries” (Dreptul constituțional la educație în anumite țări) (2016).

⁴⁴ A se vedea Eldah Nyamoita Onsomu și alții, *Community Schools in Kenya (Școlile Comunitare din Kenya). Case Study on Community Participation in Funding and Managing Schools (Studiu de caz privind participarea comunității la finanțarea și administrarea școlilor)* [Paris, International Institute for Educational Planning (Institutul Internațional pentru Planificarea Educației), 2004].

resurse provenite din asistența și cooperarea internațională (Principiul director 16). Principiile directoare reafirmă, de asemenea, gama largă de măsuri pe care statele trebuie să le aibă în vedere pentru mobilizarea resurselor, inclusiv măsuri fiscale și măsuri de eliminare a evaziunii fiscale și fraudei.

B. Obligația de reglementare a activităților actorilor privați

46. Principiile de la Abidjan reafirmă fără echivoc obligația statelor de a respecta libertatea părinților sau a tutorilor legali de a alege pentru copiii lor o altă instituție de învățământ decât cele publice (Principiul director 47). Totuși, această libertate nu este nelimitată, iar drepturile omului impun statelor în mod explicit să instituie un cadru de reglementare adecvat.

47. În conformitate cu articolul 4 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, limitările impuse acestei libertăți pot fi acceptabile numai dacă sunt stabilite prin lege, numai în măsura în care sunt compatibile cu natura acestei libertăți și exclusiv în scopul promovării bunăstării generale într-o societate democratică și a oricăror alte drepturi ale omului (Principiul director 48). De asemenea, standardele minime în materie de educație „nu trebuie utilizate în scopuri incompatibile cu obligația de respectare, protejare și realizare a dreptului la educație” (Principiul director 54).

48. Aplicarea reglementărilor în materie, de exemplu, ca o modalitate mascată de a refuza deschiderea unor instituții de învățământ care ar putea să critice guvernul (sau ideologiile sprijinite de stat) sau de a închide astfel de instituții sau ca o modalitate de a priva minoritățile sau grupurile indigene de posibilitatea de a beneficia de o educație care să le respecte drepturile culturale, încalcă drepturile omului. De exemplu, au fost exprimate îngrijorări atunci când Guvernul Ungariei a modificat legislația astfel încât să fie imposibil ca Universitatea Europei Centrale să își continue activitatea în țară, ceea ce a constituit o ingerință nejustificată în exercitarea libertății și independenței instituțiilor academice.⁴⁵

49. Principiul director 52 reamintește că: „Statele ar trebui să impună obligații de serviciu public actorilor privați implicați în domeniul educației, pentru a se asigura că acești actori privați contribuie la realizarea dreptului la educație.” Acest lucru este conform cu afirmațiile de la punctul 21 din Comentariul general nr. 24 al Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale. Indiferent dacă prestatorul de servicii este public sau privat, educația rămâne un serviciu public, care joacă un rol specific în structura societății, coeziunea socială, democrație și realizarea altor drepturi ale omului. Reglementările statului trebuie să permită să se garanteze că activitățile desfășurate de instituțiile private de învățământ se ridică la standardele stabilite.

50. Impactul instituțiilor private de învățământ asupra dreptului la educație este prea adesea evaluat la nivelul instituției în cauză, pe baza unui set restrâns de indicatori. Fiecare școală este evaluată separat și comparată cu alte școli. Cu toate acestea, efectele negative pe care proliferarea școlilor private le are asupra drepturilor omului, de exemplu în ceea ce privește segregarea, sunt adesea constatate la nivel sistemic, atunci când se analizează impactul cumulativ al unui număr mare de instituții private asupra drepturilor omului în ansamblul lor.⁴⁶

51. Principiul director 55 stabilește o listă de cerințe aplicabile activităților reglementate ale actorilor privați. Această listă se bazează pe practicile statelor din întreaga lume, cum ar fi Algeria, Japonia și Singapore, astfel cum au fost descrise, de exemplu, de Raportorul Special anterior (A se vedea A/HRC/29/30, pct. 83–85).

52. În mod similar, întrucât calitatea învățământului public ar trebui să se îmbunătățească, Principiul director 56 evidențiază obligația statelor de a crește progresiv standardele minime

⁴⁵ A se vedea scrisoarea din 11 aprilie 2017, adresată Reprezentantului permanent al Ungariei (la ONU) de către Raportorul special privind promovarea și protecția dreptului la libertatea de opinie și de exprimare (HUN 1/2017).

⁴⁶ A se vedea Martin Carnoy și Patrick McEwan, „Does privatization improve education? The case of Chile’s national voucher plan” (Îmbunătățește privatizarea educația? Cazul planului național al Chile privind voucherele pentru educație) (2003).

în materie de educație. Acest lucru poate fi important în special în cazul în care statul a impus dintotdeauna standarde scăzute, de exemplu pentru a permite oficializarea instituțiilor private care au funcționat multă vreme în mod informal.

53. Standardele aplicate în Kenya în cadrul Programului de furnizare de servicii educaționale de bază și servicii de formare alternative oferă un exemplu interesant în acest sens. Potrivit informațiilor primite, aceste standarde facilitează înregistrarea la Ministerul Educației a instituțiilor de învățământ informale. Acestea sunt concepute „pentru a integra instituțiile de învățământ și formare [informale] în sistemul de învățământ formal” și pentru a facilita înregistrarea instituțiilor înființate „pentru a furniza o educație de bază sau formare profesională copiilor și tinerilor care, din cauza faptului că se află într-o situație dificilă, nu pot avea acces la instituțiile de învățământ publice sau private situate în așezările informale și alte zone greu accesibile”.⁴⁷ Totuși, programul în cauză ar trebui să includă planuri clare pentru impunerea cât mai rapidă a unor standarde mai înalte acestor instituții de învățământ, astfel încât acestea să respecte standardele existente în alte instituții, aspect care nu a fost încă abordat clar în cadrul programului. Raportorul special avertizează, de asemenea, că astfel de reglementări pot fi utilizate în mod abuziv de actorii cu scop lucrativ, care pot încerca să se înregistreze în cadrul Programului de furnizare de servicii alternative, menționat anterior, și să folosească astfel de reglementări pentru a-și crește profiturile și cota de piață, și nu pentru a-și formaliza serviciile educaționale oferite multă vreme în mod informal.

C. Parteneriate public-privat

54. Parteneriatele public-privat din domeniul educației sunt probabil unul din cele mai controversate și sensibile subiecte. Principiile de la Abidjan cuprind o compilație utilă a standardelor existente, care poate facilita înțelegerea acestui subiect.

55. Ținta 17.17 din cadrul Obiectivului 17 de dezvoltare durabilă poate fi interpretată ca o încurajare a parteneriatelor public-privat. Totuși, această țintă este formulată în termeni destul de generali, solicitând părților interesate „[să încurajeze și să promoveze] parteneriate eficiente în domeniul public, public-privat și al societății civile, pe baza experienței și a strategiilor acestora de a obține resurse”. Parteneriatul „public-privat” este așadar doar un tip de parteneriat.

56. Un important studiu care urmează să fie publicat reamintește că există tendința ca programele de parteneriat public-privat să fie analizate în termeni generici, fără a se ține seama neapărat de importanța caracteristicilor specifice fiecărui program pentru medierea impactului politicilor.⁴⁸ Alte forme de parteneriat în domeniul educației, cum ar fi parteneriatele încheiate în alte scopuri decât furnizarea de servicii educaționale de către actori privați, ar putea fi explorate fără a submina echitatea și coeziunea socială. Autorii studiului subliniază faptul că au rămas de explorat multe forme de parteneriat în domeniul educației, care, spre deosebire de parteneriatele public-privat orientate către concurența între școli și segmentare, pot contribui la consolidarea sistemelor de învățământ și pot garanta dreptul la o educație de calitate pentru toți. Astfel de parteneriate ar putea fi încheiate cu o gamă largă de actori, precum universitățile și centrele de cercetare și educație, organizațiile comunitare și ONG-urile locale sau internaționale. În loc să se concentreze asupra educației oferite în școli, aceste parteneriate s-ar putea axa pe promovarea formării profesorilor, a consolidării capacităților la nivelul administrației publice, a serviciilor de sprijin pentru școli sau a participării familiei la educație.

57. În ansamblu, studiul arată că, potrivit cercetărilor empirice efectuate cu privire la parteneriatele public-privat din domeniul educației, acestea par să aibă mai multe efecte

⁴⁷ A se vedea Ministerul Educației, Științei și Tehnologiei, „Registration guidelines for alternative provision of basic education and training” (Orientări privind înregistrarea pentru furnizarea de servicii educaționale de bază și servicii de formare alternative) (2015), document disponibil la adresa https://doj19z5hov92o.cloudfront.net/sites/default/files/media/resource/alternative_provision_of_basic_education_and_training_apbet_opti_on_2_cover.pdf, p. 8 și 9.

⁴⁸ Antoni Verger, Mauro Moschetti și Clara Fontdevila, “Unpacking PPPs’ effects on education: what research on vouchers, charters and subsidies tells us” (în curs de publicare).

negative decât pozitive pe mai multe planuri, începând de la rezultatele școlare și până la gradul de satisfacție al familiei. În ceea ce privește parteneriatele public-privat bazate pe piață, există dovezi care arată că acestea au efecte deosebit de negative asupra drepturilor omului, în special prin crearea unor situații de segregare. Chiar și raportul solicitat de Ark Education Partnerships Group, o organizație care conduce o rețea de 38 de instituții de învățământ din Regatul Unit, în cadrul unui parteneriat public-privat, a relevat faptul că dovezile actuale „nu ne permit să tragem concluzii ferme și cu valoare universală cu privire la impactul parteneriatelor public-privat asupra rezultatelor școlare”.⁴⁹

58. Principiile de la Abidjan reamintesc, de asemenea, că: „Statele trebuie să acorde prioritate finanțării și furnizării gratuite a unui învățământ public de calitate” (Principiul director 64). Această obligație este în concordanță cu poziția adoptată de organele înființate în temeiul tratatelor, cum ar fi Comitetul pentru drepturile copilului, care a recomandat, de exemplu, ca Brazilia „să acorde prioritate deplină sectorului învățământului public la alocarea fondurilor publice” (CRC/C/BRA/CO/2-4, pct. 76). În plus, „dreptul la educație nu implică obligația statului de a finanța instituțiile private de învățământ” (Principiul director 64), astfel cum a afirmat și Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale.⁵⁰

59. În continuare, Principiile de la Abidjan detaliază condițiile în care statele pot să finanțeze totuși actori privați și enumeră diferitele tipuri de actori care ar putea fi eligibili pentru finanțare. Este important de menționat că, de regulă, instituțiile „cu scop lucrativ sau care urmăresc obținerea de avantaje comerciale sau câștiguri personale excesive” nu ar trebui să primească finanțare. Astfel cum subliniază predecesorul Raportului special, „în domeniul învățământului, este necesară o abordare diferențiată a parteneriatelor public-privat, pentru a face distincție între partenerii care au interese comerciale și un scop lucrativ și partenerii dedicați servirii interesului social, în special cei motivați de un veritabil spirit filantropic” (A/70/342, pct. 125). Această abordare corespunde, de asemenea, opiniei Comitetului pentru drepturile copilului, care a recomandat ca Haiti să se asigure că parteneriatele public-privat „nu servesc unor interese private și nu implică nicio formă de comercializare a educației” (CRC/C/HTI/CO/2-3, pct. 59).

60. Principiile de la Abidjan enumeră cerințe materiale, procedurale și operaționale, pe care statele trebuie să le respecte cu strictețe atunci când au în vedere furnizarea de resurse unor instituții private eligibile pentru finanțare.

61. Cerințele materiale (Principiul director 65) impun în special ca orice parteneriat public-privat să fie o „măsură limitată în timp, cu privire la care statul poate demonstra în mod public că reprezintă singura soluție eficientă pentru înregistrarea de progrese în accelerarea procesului de realizare a dreptului la educație”. Orice parteneriat de acest tip trebuie să aibă, de asemenea, unul dintre următoarele patru obiective:

- (a) asigurarea accesului pe termen scurt la educație, în cazurile în care învățământul public nu este în măsură să o facă;
- (b) asigurarea respectării diversității culturale și a realizării drepturilor culturale, care sunt deosebit de importante, de exemplu, pentru minorități și popoarele autohtone;
- (c) facilitarea integrării instituțiilor private în sistemul public de învățământ (un model răspândit în Europa, de exemplu în Belgia și Țările de Jos);
- (d) adoptarea unei abordări pedagogice.

62. Aceste patru obiective oferă statelor flexibilitatea necesară pentru a proceda la măsuri pragmatice în situații specifice, respectând totodată principiile pentru realizarea dreptului la educație. Cerința conform căreia parteneriatele public-privat trebuie să fie o măsură limitată în timp înseamnă că statele ar trebui să reevalueze periodic toate opțiunile care pot permite înregistrarea de progrese în realizarea dreptului la educație, în același timp respectând pe deplin și promovând diversitatea culturală. În plus, astfel cum precizează Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale în Comentariul general nr. 13 (1999) privind dreptul

⁴⁹ *Public-Private Partnerships in Education in Developing Countries: a Rigorous Review of the Evidence* (Parteneriate public-privat în domeniul educației în țările în curs de dezvoltare: o analiză riguroasă a probelor existente) (2017).

⁵⁰ A se vedea Comentariul general nr. 13, punctul 54.

la educație, „în cazul în care un stat alege să ofere o contribuție financiară unor instituții de învățământ private, trebuie să facă acest lucru fără nicio discriminare bazată pe criterii interzise” (pct. 54).

63. Cerințele procedurale (Principiul director 66) impun în special ca „statul să evalueze și să își demonstreze public capacitatea și intenția de a reglementa și monitoriza în permanență capacitatea instituției private de învățământ de a respecta standardele aplicabile”. Totuși, în această privință, „una din ironiile promovării parteneriatelor public-privat este aceea că majoritatea promotorilor acestora doar pretind că recunosc și susțin necesitatea ca statele care încheie astfel de parteneriate să dispună de o capacitate instituțională internă solidă, care să permită crearea, gestionarea și evaluarea acestora”. Or, tocmai capacitatea este cea care lipsește atât de des în astfel de situații” (A/73/396, pct. 80).

64. În temeiul cerințelor operaționale, statele ar trebui să se asigure, printre altele, că „toate instituțiile private de învățământ, care beneficiază de fonduri publice, pun la dispoziția autorităților publice relevante toate datele și materialele care pot contribui la îmbunătățirea sistemului de învățământ, fără autorizare și într-un termen rezonabil stabilit prin lege” (Principiul director 72). Prea des, statele, în special cele care se numără printre cele mai sărace, încheie contracte cu parteneri privați pentru a beneficia de sprijin, dar, în loc să își dezvolte capacitățile prin intermediul acestor parteneriate, ajung să depindă de entități private și, în general, străine. Astfel de relații creează sau consolidează relații de putere dezechilibrate și nu pot fi considerate o modalitate acceptabilă de realizare a dreptului la educație.

65. Raportorul special este îngrijorat cu privire la faptul că, în prezent, parteneriatele public-privat din domeniul educației sunt dezvoltate fără a se ține seama de garanțiile necesare evidențiate mai sus. Aceasta solicită în special guvernelor statelor Ghana și Sierra Leone, care se pare că fac demersuri pentru a dezvolta parteneriate public-privat în domeniul educației, să analizeze cu atenție aspectele îngrijorătoare menționate anterior, să învețe din provocările întâmpinate de alte țări, precum Liberia, în cadrul experimentelor educaționale și să îndeplinească cerințele materiale, procedurale și operaționale.⁵¹

D. Rolul donatorilor

66. Statele rămân responsabile în continuare pentru comportamentul lor atunci când devin membre ale unei organizații internaționale sau își transferă competențele unei astfel de organizații (Principiul director 22). Acestea trebuie să ia toate măsurile rezonabile pentru a se asigura că organizația relevantă acționează în conformitate cu obligațiile internaționale ce îi revin în materie de drepturi ale omului, de exemplu prin monitorizarea îndeaproape a conduitei organizației, prin exercitarea dreptului lor de vot și prin promovarea de politici în cadrul organizației. De exemplu, statele membre ale Parteneriatul Global pentru Educație au obligația de a se asigura că Parteneriatul nu acționează cu încălcarea propriilor obligații în materie de drepturi ale omului.

67. În cadrul asistenței și cooperării internaționale pe care o asigură în domeniul educației, statele trebuie să acorde prioritate sprijinii învățământului public, gratuit și de calitate, la nivel preșcolar, primar și secundar, pentru toți, în special pentru grupurile vulnerabile, dezavantajate și marginalizate, încercând să asigure cât mai repede posibil un învățământ gratuit și de calitate și în instituțiile de învățământ public de la alte niveluri (Principiul director 38). Aceasta nu înseamnă că instituțiile private de învățământ nu pot fi sprijinite niciodată, în special dacă este vorba despre instituții non-profit, aflate în situații de urgență, însă statele și organizațiile internaționale pot finanța actorii privați doar într-o manieră compatibilă cu drepturile omului, asigurându-se în special că nu finanțează prestatori de servicii educaționale cu scopuri comerciale.

68. Raportorul special consideră încurajatoare adoptarea, în noiembrie 2018, de către Parlamentul European, a Rezoluției 2018/2081 (INI) referitoare la asistența UE pentru dezvoltare în domeniul educației, prin care este interzisă finanțarea instituțiilor de învățământ cu scopuri comerciale, precum și a celui mai recent proiect de strategie de mobilizare a

⁵¹ A se vedea, de exemplu, <https://ghanaguardian.com/moe-calls-teacher-unions-a-bluff-set-to-kick-start-gps-policy-in-september>.

sectorului privat, în cadrul Parteneriatului Global pentru Educație. Acesta este un parteneriat multipartit și o platformă finanțare, care vizează consolidarea sistemelor de învățământ din țările în curs de dezvoltare. Proiectul de strategie privind sectorul privat, care a fost examinat, în vederea adoptării, în cadrul reuniunii Consiliului de administrație al Parteneriatului, în iunie 2019, menționează faptul că drepturile omului, inclusiv Principiile de la Abidjan, se numără printre principiile care stau la baza acestuia. Potrivit proiectului de strategie, Parteneriatul nu va finanța, direct sau indirect, actorii cu scopuri comerciale, ci își va axa ajutorul financiar asupra învățământului public.

69. Potrivit Principiului director 63: „[A]tunci când acest lucru este necesar pentru realizarea dreptului la educație, asistența și cooperarea internațională în domeniul educației ar trebui să vizeze, de asemenea, consolidarea reglementării instituțiilor private de învățământ, în conformitate cu obligațiile ce revin statelor beneficiare în materie de drepturi ale omului.” Potrivit surselor, partenerii tehnici au ratat câteva oportunități de consolidare a sistemelor naționale de reglementare, precum în cazul celui mai recent grant acordat statului Haiti de către Banca Mondială și Parteneriatul Global pentru Educație, care a fost folosit pentru sprijinirea unui sistem paralel de reglementare și monitorizare a sectorului privat, și nu pentru consolidarea capacităților guvernului.⁵²

70. Donatorii au responsabilitatea de a remedia orice efect negativ pe care este posibil să îl fi avut asupra dreptului la educație. De exemplu, s-a susținut că programele de ajustare structurală ale Băncii Mondiale din anii 1980 și 1990 și politica impunerii de taxe de școlarizare au avut un efect dăunător asupra învățământului public.⁵³

E. Societatea civilă și implicarea părților interesate

71. Societatea civilă joacă un rol central în sprijinirea dreptului la educație. Aceasta poate ajuta statele să combată corupția, să identifice nevoile populației și să conceapă soluții și reforme politice. Societatea civilă poate să ajute statele și prin asigurarea unei monitorizări externe independente. Statele ar trebui să considere o astfel de monitorizare nu ca fiind o opoziție, ci un instrument prin care își pot respecta obligația de a realiza o monitorizare imparțială (Principiul director 83).

72. Cu toate acestea, Raportorul special este îngrijorat cu privire la represiunea tot mai mare exercitată asupra societății civile și reducerea marjei de acțiune a societății civile, care afectează, de asemenea, activitățile de creștere a conștientizării cu privire la aspecte legate de dreptul la educație. Această situație nu numai că încalcă deseori drepturile omului, dar, în plus, diminuează eficacitatea procesului de realizare a dreptului la educație și a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 și încurajează corupția și guvernarea ineficientă, existând riscul reducerii fondurilor alocate sectorului educației din surse interne și de la donatori.

73. Sprijinul acordat actorilor privați din domeniul educației și parteneriatelor public-privat este deseori justificat ca fiind o modalitate de combatere a guvernării ineficiente și a corupției. Cu toate acestea, singura modalitate de a spori transparența și responsabilizarea în domeniul educației este de a avea o societate civilă dinamică și capabilă să dialogheze cu autoritățile publice și să asigure o monitorizare independentă a activităților desfășurate de acestea. Dacă statele, donatorii și partenerii tehnici își doresc cu adevărat să combată corupția, aceștia ar trebui să sprijine și să finanțeze societatea civilă, în loc să recurgă la privatizarea educației și finanțarea unor instituții de învățământ cu scopuri comerciale,

⁵² A se vedea Global Initiative for Social and Economic Rights and Sciences Po Law School Clinic (Inițiativa globală pentru drepturile sociale și economice și clinica/școala de drept Sciences Po), „Misusing influence: France’s failure to prevent international organisations’ support to privatisation and violations of the right to education in Haiti” (Folosirea greșită a influenței: Incapacitatea Franței de a împiedica sprijinirea privatizării de către organizațiile internaționale și încălcările dreptului la educație în Haiti), raport alternativ adresat Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale, a cincizeci și opta sesiune, disponibil la adresa <http://globalinitiative-escr.org/wp-content/uploads/2016/06/CESCR-Report-on-France-ETOs-and-private-education-May-2016.pdf>.

⁵³ Macleans A. Geo-Jaja și Garth Mangum, “Structural adjustment as an inadvertent enemy of human development in Africa” (Ajustarea structurală, un dușman fără voie al dezvoltării umane în Africa), *Journal of Black Studies*, vol. 32, nr. 1 (septembrie 2001).

metode folosite deseori pentru a reduce la tăcere sindicatele din învățământ și care sunt însoțite de acorduri lipsite de transparență și chiar de un risc sporit de corupție.

VI. Concluzii și recomandări

74. Astfel cum se subliniază în Principiile directoare de la Abidjan privind obligațiile statelor în domeniul drepturilor omului, de a oferi un învățământ public și de a reglementa implicarea actorilor privați în sistemul de învățământ, dreptul internațional al drepturilor omului impune statelor să asigure un învățământ public de calitate. Deși actorii privați au libertatea de a propune forme alternative de învățământ, statele au obligația de a reglementa cu strictețe implicarea actorilor privați în domeniul educației, asigurându-se că dreptul la educație nu este subminat. Statele trebuie să se asigure că învățământul privat respectă standardele educaționale, că existența acestuia nu compromite rolul jucat de stat în calitate de garant al educației, că activitățile acestuia nu sporesc inegalitățile sau nedreptatea și că acesta servește în primul rând intereselor beneficiarilor săi. De asemenea, statele trebuie să consolideze sistemele de învățământ public și să nu le segmenteze prin crearea de inegalități de ordin material.

75. Eforturile depuse în vederea realizării Obiectivului de dezvoltare durabilă 4 și a altor obiective de dezvoltare durabilă trebuie să țină seama de considerentele sus-menționate. Statele trebuie să respecte, să protejeze și să realizeze dreptul la educație întotdeauna și, în niciun caz, nu pot să renunțe la responsabilitățile ce le revin în acest sens.

76. În cazul în care actorii privați se implică în domeniul educației, cadrul normativ al drepturilor omului rămâne la fel de relevant și obligatoriu din punct de vedere juridic pentru state. Dacă unii actori privați pot juca un rol pozitiv, sprijinind statul în dezvoltarea unui învățământ public de calitate și contribuind la realizarea dreptului la educație, alții, în special actorii cu scop lucrativ, constituie o amenințare gravă la adresa dreptului la educație. În fapt, există riscul ca aceștia să contribuie la perpetuarea inegalităților pe scară largă, subminând progresele realizate în învățământ și având un efect negativ asupra păcii și stabilității, spațiului democratic și coeziunii sociale, în special în țările în curs de dezvoltare.

77. Raportorul special recomandă statelor să utilizeze Principiile directoare de la Abidjan ca un instrument util care să le ghideze acțiunile. Principiile reflectă ideile exprimate de Consiliul pentru Drepturile Omului, care, în Rezoluția 38/9, salută „elaborarea de către experți a unor principii directoare și instrumente care le permit statelor să pună în aplicare dreptul la educație”.

78. Raportorul special invită statele membre să își revizuiască legile, politicile și practicile în conformitate cu Principiile de la Abidjan și să inițieze proiecte-pilot pentru punerea în aplicare a acestora. Acesta speră că Principiile de la Abidjan vor fi aprobate de Consiliul pentru Drepturile Omului și că unele state, precum Republica Côte d'Ivoire, vor deschide calea către implementarea acestora, conform recomandărilor făcute de aceasta în cadrul raportului cu privire la vizita efectuată în această țară (A/HRC/38/32/Add.1).

79. Raportorul special face, de asemenea, următoarele observații și recomandări, care reflectă Principiile directoare de la Abidjan și cele 10 principii fundamentale aflate la baza acestora (a se vedea anexa la prezentul raport).

Îndeplinirea obligației de a asigura un învățământ public gratuit și de calitate, în temeiul Obiectivului de dezvoltare durabilă 4

80. Dreptul la educație impune statelor să ofere tuturor un învățământ public gratuit și de calitate. Angajamentul asumat de state în temeiul Obiectivului de dezvoltare durabilă 4, de a „asigura furnizarea a 12 ani de învățământ primar și secundar, gratuit, finanțat din fonduri publice, de calitate și echitabil”, trebuie înțeles ca un angajament

care impune asigurarea unui învățământ public gratuit și de calitate, finanțat din fonduri publice.⁵⁴

81. Statele ar trebui să crească semnificativ valoarea fondurilor alocate învățământului public. Deși pare interesantă la prima vedere, finanțarea privată, sub forma furnizării de servicii educaționale private, cu scopul de a acoperi deficitul de finanțare nu este o soluție durabilă și prezintă riscuri majore. Finanțarea publică trebuie nu doar să îndeplinească obiectivele stabilite în Cadrul de acțiune pentru educație 2030, cum ar fi obiectivul potrivit căruia un procent de 20% din buget trebuie alocat învățământului, ci și să reflecte obligația de a aloca maximum de resurse disponibile pentru sectorul educației. În unele cazuri, acest lucru poate însemna creșterea valorii finanțării, în special în situația în care există multe resurse neutilizate, iar nevoile din sectorul învățământului public sunt mari.

82. Statele ar trebui să analizeze factorii determinanți ai accesului la un învățământ public de calitate, astfel cum se reamintește în Principiul director 33. Acest lucru presupune adoptarea unor măsuri eficiente care să asigure respectarea, protejarea și realizarea altor drepturi, precum dreptul la muncă, securitate socială, hrană, o locuință, sănătate, apă și servicii de salubritate. În special, ar trebui implementate politici de eliminare a segregării în materie de locuințe, în conformitate cu dreptul la o locuință, și ar trebui planificată alocarea de spații pentru instituțiile de învățământ public. Aceste planuri de dezvoltare a sistemului de învățământ public trebuie să fie făcute publice.

Monitorizarea activităților actorilor privați și cercetările referitoare la acestea

83. Atunci când elaborează și pun în aplicare reglementări, statele ar trebui să identifice instituțiile private de învățământ și să le diferențieze în funcție de activitățile desfășurate în prezent și nu doar în funcție de statutul lor oficial. Este nevoie de o cercetare mai aprofundată în acest domeniu, însă Raportorul special consideră că noțiunea de instituții de învățământ cu scop lucrativ constituie un bun punct de plecare și ar trebui să permită identificarea tendințelor și provocărilor.

84. Este important ca statele să analizeze și să evalueze efectele pe termen scurt și lung ale instituțiilor private asupra sistemului de învățământ și să adopte reglementări care să le contracareze. Aceste evaluări nu ar trebui să se axeze doar pe rezultatele cantitative și măsurabile, cum ar fi rezultatele examenelor, ci ar trebui să includă și evaluări cantitative cu privire la o gamă largă de indicatori, în special indicatori care permit măsurarea gradului de realizare a drepturilor la egalitate și nediscriminare la nivel sistemic.

Reglementarea activităților actorilor privați

85. Toate statele ar trebui să elaboreze și să pună în aplicare reglementări adecvate referitoare la implicarea actorilor privați în domeniul educației, în conformitate cu Principiile de la Abidjan. Principiul director 55 stabilește o listă de cerințe pentru astfel de reglementări, iar Raportorul special încurajează revizuirea de către state a cadrului lor de reglementare în funcție de această listă.

86. În cazul în care instituțiile private de învățământ nu respectă standardele și reglementările aplicabile, statele trebuie să le impună să facă acest lucru în cel mai scurt timp posibil. Statele ar trebui să încurajeze respectarea standardelor și reglementărilor prin măsuri precum furnizarea de consiliere adecvată, instrumente de sprijin și asistență pentru gestionarea problemelor sau, în cazul în care nerespectarea persistă, prin aplicarea de sancțiuni. Statele ar trebui să închidă instituțiile private de învățământ care nu sunt în măsură sau nu doresc să se conformeze acestor măsuri, cu respectarea procedurii adecvate, astfel cum se reamintește în Principiul director 60, și

⁵⁴A se vedea punctul 6 din preambulul Declarației de la Incheon referitoare la punerea în aplicare a Obiectivului de dezvoltare durabilă 4.

după ce se asigură că toți cursanții afectați își pot exercita în continuare dreptul la educație.

87. Raportorul special încurajează statele care au adoptat reglementări speciale, menite să faciliteze integrarea instituțiilor de învățământ non-formal în sistemul de învățământ public de masă, să stabilească un calendar pentru îmbunătățirea continuă a acestor standarde și pentru integrarea instituțiilor de învățământ în cauză în sistemul de învățământ formal într-o perioadă scurtă de timp.

88. Raportorul special încurajează statele să furnizeze resursele necesare pentru punerea în aplicare a reglementărilor din domeniul educației, în special a celor referitoare la actorii cu scop lucrativ. Statele donatoare trebuie să se abțină total de la orice intervenție în scopul apărării acestor actori cu scop lucrativ, inclusiv a celor situați pe teritoriul lor, care ar putea aduce atingere dreptului la educație.

Aplicarea principiului responsabilității și căi de atac

89. La punerea în aplicare a Principiilor de la Abidjan, statele ar trebui să aibă în vedere instituirea unui cadru de aplicare a principiului responsabilității, care să respecte drepturile omului, în conformitate cu Principiul fundamental 7. Trebuie să existe mecanisme judiciare și extra-judiciare de soluționare a plângerilor, atât pentru sistemul public de învățământ, cât și pentru implicarea actorilor privați în domeniul educației.

90. Trebuie să fie instituite mecanisme eficiente de monitorizare, care să dispună de resurse adecvate pentru a evalua atât impactul fiecărei instituții, cât și efectul sistemic pe termen scurt și lung al instituțiilor private de învățământ, analizându-se impactul real și potențial asupra dreptului la educație (Principiul director 85). Monitorizarea nu ar trebui să fie un simplu exercițiu formal. Rezultatele trebuie să fie făcute publice și utilizate de toate entitățile guvernamentale relevante, inclusiv de către autoritățile de la nivelul relevant și de Ministerul Finanțelor, cu scopul de a reforma politicile.

Parteneriate public-privat

91. Raportorul special consideră că Obiectivul de dezvoltare durabilă 17 ar trebui pus în aplicare în conformitate cu particularitățile fiecărui domeniu vizat de Obiectivele de dezvoltare durabilă. În ceea ce privește educația, acesta subliniază că parteneriatele public-privat din domeniul educației, care au pus accent pe implicarea actorilor privați în furnizarea de servicii educaționale, au eșuat în mare parte în practică, în special în țările „fragile”. Statele trebuie să acorde prioritate finanțării și furnizării unui învățământ public, gratuit și de calitate și pot să finanțeze instituții private de învățământ doar dacă acestea respectă drepturile omului și toate cerințele materiale, procedurale și operaționale impuse de legislația în materia drepturilor omului, astfel cum se explică în Principiul fundamental 5.

92. În cazul în care statele au nevoie de sprijin financiar sau tehnic suplimentar, Raportorul special recomandă ca statele să aibă în vedere încheierea de parteneriate care să se axeze pe promovarea formării profesorilor, dezvoltarea capacităților la nivelul administrației publice, serviciile de sprijin acordate unităților de învățământ sau implicarea familiilor în educație, și nu pe furnizarea de servicii educaționale. Astfel de parteneriate ar trebui să fie încheiate cu actori fără scop lucrativ, cum ar fi universitățile și centrele de cercetare din domeniul educației, organizațiile comunitare și ONG-urile locale sau internaționale.

93. Parteneriatele care includ furnizarea de resurse private către instituțiile publice ar trebui să îndeplinească criteriile stabilite în Principiile directoare 39-41. Deși resursele private, financiare sau tehnice, care oferă sprijin guvernelor, par să fie o măsură pozitivă, acestea implică, de asemenea, riscul ca actorii privați să influențeze în mod necorespunzător programele de învățământ și guvernanta în materie de educație.

94. Statele ar trebui să interzică publicitatea comercială și marketingul în instituțiile publice și private de învățământ și să se asigure că programele de învățământ și

metodele și practicile pedagogice nu sunt influențate de interese comerciale (Principiul director 59).

Donatori și parteneri

95. Fondurile publice alocate în cadrul cooperării internaționale ar trebui folosite exclusiv pentru a construi și consolida sistemele de învățământ public gratuit, de calitate și favorabil incluziunii, în consultare cu titularii de drepturi în cauză și în parteneriat cu țara beneficiară. Statele membre și instituțiile multilaterale, cum ar fi Parteneriatul Global pentru Educație, nu trebuie să acorde resurse unor actori cu scop lucrativ, indiferent că este vorba despre resurse pentru furnizarea unor servicii de bază sau pentru investitori comerciali, investitori în proiecte cu impact social sau bănci.

96. Raportorul special recomandă ferm statelor care furnizează fonduri în cadrul cooperării internaționale să nu acorde resurse instituțiilor financiare și investitorilor internaționali și regionali care finanțează prestatori de servicii educaționale cu scop lucrativ sau care încurajează dezvoltarea învățământului privat, cum ar fi *Education Outcomes Fund*. Statele ar trebui să examineze politicile instituțiilor precum Asociația Internațională pentru Dezvoltare și Parteneriatul Global pentru Educație, pentru a se asigura că acestea sunt conforme cu propriile obligații în materie de drepturi ale omului, înainte de a lua în considerare posibilitatea de a le furniza finanțare. Dacă aceste politici nu sunt conforme, statele ar trebui să solicite instituțiilor respective să își modifice sau revizuiască politicile înainte de a le furniza finanțare, sau să ia în considerare alte forme de finanțare care sunt conforme cu obligațiile care le revin în materie de drepturi ale omului.

97. În loc să recurgă la privatizare pentru a eluda sistemele publice de învățământ deficiente, care sunt, în mare parte, rezultatul politicilor anterioare, donatorii ar trebui să se gândească la modalități prin care pot participa la reconstruirea durabilă a sistemului public de învățământ, în conformitate cu Principiul fundamental 6.

98. Raportorul special solicită tuturor actorilor, statelor, donatorilor și instituțiilor multilaterale să colaboreze activ cu toate componentele societății civile, inclusiv cu sindicatele cadrelor didactice și ale altor membri ai personalului didactic, în cadrul elaborării și monitorizării politicilor educaționale. Aceasta subliniază faptul că modalitatea cea mai bună de a asigura aplicarea principiului responsabilității și transparența pe termen lung în domeniul educației este colaborarea cu societatea civilă, și nu implicarea actorilor privați cu scop lucrativ, care implică riscuri semnificative, inclusiv riscul de corupție.

Punerea în aplicare a Principiilor de la Abidjan

99. Raportorul special speră că instituțiile multilaterale, în special UNESCO și agenția sa de planificare a politicilor, Institutul Internațional pentru Planificarea Educației, vor juca un rol important în conducerea procesului de punere în aplicare a Principiilor de la Abidjan. Acesta solicită UNESCO să pună Principiile de la Abidjan în centrul activităților sale de comunicare, programare, asistență tehnică și formare și invită Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) să integreze aceste principii în programele sale, în special în punerea în aplicare a noii sale strategii pentru perioada 2019-2030. Instituțiile regionale ar trebui să analizeze modalitățile în care pot să folosească acest instrument pentru a sprijini în mod concret punerea în aplicare a dreptului la educație.

100. Organismele și instanțele pentru drepturile omului ar trebui să folosească Principiile de la Abidjan pentru a-și fundamenta activitățile, pentru a realiza analize specifice și pentru a formula recomandări specifice cu privire la dreptul la educație.

101. Instituțiile academice și cercetătorii joacă un rol central în toate domeniile aferente politicilor educaționale. Principiile de la Abidjan pot servi drept bază pentru elaborarea unor indicatori care să le permită cercetătorilor să evalueze impactul politicilor educaționale. Acest lucru ar putea contribui la asigurarea faptului că evaluările – precum verificările efectuate aleatoriu, care, de prea multe ori, se axează pe un set restrâns de indicatori, de exemplu, un număr limitat de rezultate școlare – vor

avea o perspectivă mai cuprinzătoare și vor fi mai utile, ceea ce va permite o evaluare concretă a realizării dreptului la educație.

Anexă

Cele 10 principii fundamentale

1. Principiile de la Abidjan privind obligațiile statelor în domeniul drepturilor omului de a oferi un învățământ public și de a reglementa implicarea actorilor privați în domeniul educației cuprind 97 de principii directoare. Pe lângă acestea, există 10 Principii fundamentale, care oferă o prezentare generală și o sinteză a principiilor directoare. Cele 10 principii fundamentale au fost adoptate ca un întreg, împreună cu toate Principiile de la Abidjan, și ar trebui să fie citite în coroborare cu Principiile directoare.

Principiul 1

2. Statele trebuie să respecte, să protejeze și să realizeze dreptul la educație al tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția lor, în conformitate cu dreptul la egalitate și dreptul la nediscriminare.

Principiul 2

3. Statele trebuie să asigure tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția lor un învățământ public gratuit de cea mai bună calitate realizabilă, cât mai eficient și cât mai rapid posibil, folosind la maximum resursele de care dispun.

Principiul 3

4. Statele trebuie să respecte libertatea părinților sau a tutorilor legali de a alege pentru copiii lor o altă instituție de învățământ decât cele publice, precum și libertatea persoanelor fizice și a organismelor de a înființa și conduce instituții private de învățământ, cu condiția ca aceste instituții private de învățământ să respecte standardele stabilite de stat în conformitate cu obligațiile care îi revin în temeiul dreptului internațional al drepturilor omului.

Principiul 4

5. Statele trebuie să ia toate măsurile eficiente, în special adoptarea și aplicarea unor măsuri de reglementare eficiente, pentru a asigura realizarea dreptului la educație, în cazul în care actori privați sunt implicați în furnizarea de servicii educaționale.

Principiul 5

6. Statele trebuie să acorde prioritate finanțării și furnizării unui învățământ public gratuit și de calitate și pot să finanțeze instituții private de învățământ eligibile, direct sau indirect, inclusiv prin deduceri fiscale, concesiuni funciare, asistență și cooperare internațională sau alte forme de sprijin indirect, dacă acestea respectă legislația și standardele aplicabile din domeniul drepturilor omului și respectă cu strictețe toate cerințele materiale, procedurale și operaționale.

Principiul 6

7. În cazul în care sunt prevăzute, asistența și cooperarea internaționale trebuie să fie folosite pentru consolidarea procesului de dezvoltare a unor sisteme de învățământ public gratuit și de calitate și să nu fie folosite pentru sprijinirea, directă sau indirectă, a instituțiilor private de învățământ într-un mod care contravine drepturilor omului.

Principiul 7

8. Statele trebuie să instituie mecanisme adecvate pentru a se asigura că își asumă responsabilitatea pentru obligațiile lor de a respecta, proteja și realiza dreptul la educație, inclusiv obligațiile care le revin în contextul implicării actorilor privați în domeniul educației.

Principiul 8

9. Statele trebuie să monitorizeze periodic respectarea dreptului la educație de către instituțiile publice și private și să se asigure că toate politicile și practicile publice legate de acest drept respectă principiile drepturilor omului.

Principiul 9

10. Statele trebuie să asigure accesul la o cale de atac efectivă împotriva încălcărilor dreptului la educație și a oricărei încălcări a drepturilor omului, săvârșită de un actor privat implicat în domeniul educației.

Principiul 10

11. Statele ar trebui să garanteze punerea în aplicare efectivă a acestor Principii directoare, prin toate mijloacele adecvate, inclusiv, dacă este necesar, prin adoptarea și punerea în aplicare a reformelor legislative și bugetare care se impun.
